

KWESTIONARIUSZ DO OCENY FUNKCJONALNEJ ZACHOWAŃ TRUDNYCH*

UCZEŃ / PACJENT

WIEK (LATA I MIESIĄCE)

OSOBA WYPEŁNIAJĄCA (RODZIC / NAUCZYCIEL / TERAPEUTA)

DATA WYPEŁNIENIA KWESTIONARIUSZA

A. OPIS ZACHOWAŃ TRUDNYCH

1. Proszę opisać wszystkie zachowania, które stanowią problem. Jak one wyglądają? Jak często pojawiają się w ciągu dnia, tygodnia, miesiąca? Jak długo trwają, gdy się pojawią (w sekundach, minutach)? Jakiej jest ich nasilenie (**niskie** - lekko zakłócają funkcjonowanie ucznia/pacjenta w różnych sytuacjach, ale nie stanowią żadnego zagrożenia dla niego samego, innych osób lub sprzętów, **średnie** - poważnie zakłócają lub uniemożliwiają funkcjonowanie ucznia/pacjenta w różnych sytuacjach, ale nie stanowią zagrożenia dla niego samego, innych osób lub sprzętów, **wysokie** - poważnie zakłócają lub uniemożliwiają funkcjonowanie ucznia/pacjenta w różnych sytuacjach i stanowią realne zagrożenie dla niego samego, innych osób lub sprzętów)?

Zachowanie	Jak ono wygląda?	Jak często się pojawia?	Jak długo trwa, gdy się pojawia?	Jakiej jest jego nasilenie?

2. Które z opisanych wyżej zachowań występują razem (np. występują w tym samym czasie; występują w przewidywalnej sekwencji - w jakiej kolejności?; występują w reakcji na takie same sytuacje)?

* Adaptacji dla potrzeb rozprawy doktorskiej dokonał Jacek Kozłowski z Instytutu Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego. Materiał źródłowy: O'Neill, R. E., Homer, R. H., Albin, R. W., Sprague, J. R., Storey, K., Newton, J. S. (1997). *Functional Assessment and Program Development for Problem Behavior*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing.

B. OKOLICZNOŚCI, KTÓRE MOGĄ MIEĆ WPŁYW NA ZACHOWANIA TRUDNE

UWAGA! Jeśli odpowiedź na dane pytanie brzmi **TAK**, proszę o wpisanie do rubryki możliwie szczegółowych informacji.

1. Czy uczeń/pacjent przyjmuje *lekarstwa*, które mogą mieć wpływ na jego zachowania trudne?
 NIE
 TAK ⇒ _____
2. Czy uczeń/pacjent cierpi na *dolegliwości zdrowotne*, które mogą mieć wpływ na jego zachowania trudne (np. astma, alergię, wysypki, infekcje uszu lub zatok, napady padaczki, bóle głowy, dolegliwości żołądkowo-jelitowe)?
 NIE
 TAK ⇒ _____
3. Czy uczeń/pacjent ma *problemy ze snem*, które mogą mieć wpływ na jego zachowania trudne?
 NIE
 TAK ⇒ _____
4. Czy uczeń/pacjent ma *dietę* lub *nawyki żywieniowe*, które mogą mieć wpływ na jego zachowania trudne?
 NIE
 TAK ⇒ _____
5. Czy *chwilowe stany organizmu* (np. głód, pragnienie, zmęczenie, za mało lub za dużo stymulacji sensorycznej) mogą mieć wpływ na zachowania trudne?
 NIE
 TAK ⇒ _____
6. Jak wygląda typowy plan aktywności ucznia/pacjenta (osoba wypełniająca kwestionariusz opisuje aktywności, w których zazwyczaj uczestniczy, np. nauczyciel opisuje aktywności w szkole, a rodzic aktywności poranne i popołudniowo-wieczorne)? Jak uczeń/pacjent zazwyczaj reaguje na te aktywności?

Godzina	Aktywność	Reakcja ucznia/pacjenta

7. Czy aktywności w ciągu dnia są przewidywalne dla ucznia/pacjenta? Czy wie on czego się spodziewać, gdy jedna aktywność się kończy, a następna rozpoczyna? Jeśli tak, to skąd to wie?
 NIE
 TAK ⇒ _____

8. Czy uczeń/pacjent może dokonywać wyborów w ciągu dnia (np. rodzaju jedzenia, nagród, zadań, czasu wolnego)?
Jeśli tak, to w jaki sposób?
- NIE
 TAK ⇒ _____
9. Czy liczba osób lub poziom hałasu w otoczeniu może mieć wpływ na zachowania trudne ucznia/pacjenta?
- NIE
 TAK ⇒ _____
10. Czy rodzaj, ilość lub jakość edukacji/terapii/opieki/interakcji społecznych w domu, w szkole lub w innych miejscach może mieć wpływ na zachowania trudne ucznia/pacjenta?
- NIE
 TAK ⇒ _____
11. Czy istnieją jakieś szczególne okoliczności (biologiczne, środowiskowe, interpersonalne) nie wymienione wyżej, które mogą wpływać na pojawianie się zachowań trudnych:
- NIE
 TAK ⇒ _____
- _____

C. ZDARZENIA I SYTUACJE, KTÓRE POZWALAJĄ PRZEWIDZIEĆ WYSTĄPIENIE ZACHOWAŃ TRUDNYCH

1. **Pory dnia** (kiedy zachowania trudne są najbardziej i najmniej prawdopodobne):
- Najbardziej prawdopodobne: _____
- Najmniej prawdopodobne: _____
2. **Miejsca** (gdzie zachowania trudne są najbardziej i najmniej prawdopodobne):
- Najbardziej prawdopodobne: _____
- Najmniej prawdopodobne: _____
3. **Osoby** (w czyjej obecności zachowania trudne są najbardziej i najmniej prawdopodobne):
- Najbardziej prawdopodobne: _____
- Najmniej prawdopodobne: _____
4. **Aktywności** (podczas jakich aktywności zachowania trudne są najbardziej i najmniej prawdopodobne):
- Najbardziej prawdopodobne: _____
- Najmniej prawdopodobne: _____
5. Czy są jakieś szczególne zdarzenia lub sytuacje nie wymienione wyżej, które powodują pojawienie się zachowań trudnych (np. postawienie szczególnych wymagań, przerwanie aktywności, przejście od jednej do drugiej aktywności, konieczność czekania, bycie ignorowanym, itp.)?
- NIE
 TAK ⇒ _____
- _____
6. Proszę opisać swoje zachowanie (powiedzenie lub zrobienie czegoś), które niemal na pewno **spowodowałoby** pojawienie się zachowania trudnego?
- _____
- _____
7. Proszę opisać swoje zachowanie (powiedzenie lub zrobienie czegoś), które niemal na pewno **zapobiegłoby** pojawieniu się zachowania trudnego?
- _____
- _____

D. „FUNKCJE” ZACHOWAŃ TRUDNYCH

1. Dla każdego zachowania wymienionego w Części A proszę określić funkcje, jakie wydaje się ono pełnić w różnych sytuacjach. Co uczeń/pacjent dzięki niemu zyskuje (np. uwagę ze strony otoczenia, pożądaną rzecz, stymulację sensoryczną, itp.)? Czego udaje mu się dzięki niemu uniknąć (np. wykonania polecenia, kontaktu z daną osobą, nadmiaru stymulacji sensorycznej, itp.)?

Sytuacja	Zachowanie	Co uczeń/pacjent zyskuje? lub Czego udaje mu się uniknąć?

2. Proszę ocenić - biorąc za punkt odniesienia typowe zachowanie się ucznia/pacjenta w sytuacjach neutralnych - jaki wpływ na prawdopodobieństwo pojawienia się zachowań trudnych mają sytuacje opisane poniżej.
- Danie uczniowi/pacjentowi trudnego zadania** sprawia, że prawdopodobieństwo pojawienia się zachowań trudnych:

ZWIĘKSZA SIĘ ZMNIEJSZA SIĘ NIE MA WPŁYWU
 - Zakończenie lub przerwanie ulubionej aktywności ucznia/pacjenta** sprawia, że prawdopodobieństwo pojawienia się zachowań trudnych:

ZWIĘKSZA SIĘ ZMNIEJSZA SIĘ NIE MA WPŁYWU
 - Skierowanie do ucznia/pacjenta prośby, polecenia lub reprimendy** sprawia, że prawdopodobieństwo pojawienia się zachowań trudnych:

ZWIĘKSZA SIĘ ZMNIEJSZA SIĘ NIE MA WPŁYWU
 - Przebywanie w pobliżu ucznia/pacjenta, ale nie zwracanie na niego uwagi (ignorowanie go)** sprawia, że prawdopodobieństwo pojawienia się zachowań trudnych:

ZWIĘKSZA SIĘ ZMNIEJSZA SIĘ NIE MA WPŁYWU
 - Nagła lub niespodziewana zmiana planu dnia** sprawia, że prawdopodobieństwo pojawienia się zachowań trudnych:

ZWIĘKSZA SIĘ ZMNIEJSZA SIĘ NIE MA WPŁYWU
 - Obecność w polu widzenia ucznia/pacjenta rzeczy, którą chciałby dostać, ale nie może** (np. gdy ktoś ogranicza mu do niej dostęp lub gdy sam nie może do niej dosięgnąć) sprawia, że prawdopodobieństwo pojawienia się zachowań trudnych:

ZWIĘKSZA SIĘ ZMNIEJSZA SIĘ NIE MA WPŁYWU
 - Pozostawianie ucznia/pacjenta w samotności** (np. na 15 minut) sprawia, że prawdopodobieństwo pojawienia się zachowań trudnych:

ZWIĘKSZA SIĘ ZMNIEJSZA SIĘ NIE MA WPŁYWU

E. SKUTECZNOŚĆ ZACHOWAŃ TRUDNYCH

1. Jak dużo wysiłku fizycznego - ze strony ucznia/pacjenta oraz rodzica/nauczyciela/terapeuty - jest zaangażowane w zachowania trudne (np. długotrwałe, intensywne napady złości wymagające powstrzymania fizycznego, czy proste wybuchy słowne)?

2. Czy angażowanie się w zachowania trudne prowadzi do „wypląty” (np. pozyskania uwagi, uniknięcia pracy) za każdym razem? Prawie zawsze? Raz na jakiś czas?

3. Czy po wystąpieniu zachowania trudnego „wypląta” pojawia się natychmiast? Po kilku sekundach? Po dłuższym czasie?

F. PODSTAWOWE METODY KOMUNIKOWANIA SIĘ UCZNIĄ/PACJENTA

1. Jakie ogólne strategie komunikowania się są stosowane lub dostępne uczniowi/pacjentowi? (np. mowa, gesty lub znaki języka migowego, tablice do komunikacji, urządzenia elektroniczne, itp.). Na ile konsekwentnie są one stosowane?

2. Co robi uczeń/pacjent gdy próbuje coś powiedzieć lub pokazać, a odbiorca nie rozumie o co chodzi?

3. Proszę określić (wpisując znaki **X** w odpowiednich rubrykach) **wszelkie** stosowane przez ucznia/pacjenta sposoby komunikowania się w poniższych sytuacjach:

SPOSOBY KOMUNIKOWANIA

SYTUACJE	SIĘGANIE / CHWYTANIE	PODAWANIE	WSKAZYWANIE	PROWADZENIE OSOBY	SKIEROWANIE WZROKU	ZBLIŻANIE SIĘ DO OSOBY	ODDALANIE SIĘ OD OSOBY	SKINIENIE LUB KRĘCENIE GŁOWĄ	MIMIKA TWARZY	WOKALIZACJA	ECHOLALIA NATYCHMIASTOWA	ECHOLALIA ODROCZONA	JEDNO ADEKWATNE SŁOWO	WIELE ADEKWATNYCH SŁÓW	PROSTY GEST	ZŁOŻONE GESTY	AUTOAGRESJA	AGRESJA	NAPAD ZŁOŚCI	PLĄCZ LUB „MARUDZENIE”	INNY SPOSÓB	ŻADEN
PROŚBA O RZECZ																						
PROŚBA O AKTYWNOŚĆ																						
PROTEST LUB UCIECZKA																						
PROŚBA O POMOC																						
PROŚBA O KONTAKT SPOŁECZNY																						
PROŚBA O POCIESZENIE																						
SYGNALIZACJA CHOROBY																						
POKAZANIE CZEGOŚ																						

Dodatkowe uwagi:

4. Proszę określić zakres rozumienia komunikatów kierowanych do ucznia/pacjenta przez inne osoby:

a. Czy uczeń/pacjent wykonuje prośby lub polecenia słowne? Jeśli tak, to mniej więcej ile? Jeśli tylko kilka, to jakie?

b. Czy uczeń/pacjent reaguje na gesty lub znaki języka migowego? Jeśli tak, to mniej więcej na ile? Jeśli tylko na kilka, to jakie?

c. Czy uczeń/pacjent potrafi naśladować osobę demonstrującą sposób wykonania danego zadania?

d. Jak uczeń/pacjent komunikuje „tak” lub „nie” (np. zapytany, czy chce coś zrobić lub gdzieś pójść)?

G. ZDARZENIA, AKTYWNOŚCI I RZECZY, KTÓRE SĄ MOTYWUJĄCE LUB KTÓRE STANOWIĄ WYZWANIE

1. Proszę opisać zdarzenia, rzeczy i aktywności, które uczeń/pacjent lubi (często się w nie angażuje lub po nie sięga)?

2. Proszę opisać **co Pan/Pani robi**, aby zwiększyć prawdopodobieństwo, że w sytuacjach, w których uczestniczycie wspólnie z uczniem/pacjentem, wszystko pójdzie dobrze.

3. Proszę opisać **czego Pan/Pani unika**, aby zwiększyć prawdopodobieństwo, że w sytuacjach, w których uczestniczycie wspólnie z uczniem/pacjentem, wszystko pójdzie dobrze.

H. DOTYCHCZAS PODEJMOWANE DZIAŁANIA

Jakie działania podjęto dotychczas w związku z zachowaniami trudnymi? Jaka była ich skuteczność?

I. UWAGI KOŃCOWE

Co jeszcze wydaje się być istotne dla zrozumienia lub przeciwdziałania zachowaniom trudnym?
